

TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN TIETOSUOJASELOSTE

Laatimispvm: 21.2.2025

Ajokortin tuolla puolen? – Elämäkerrallinen ja toiminnallinen tutkimus ikämiesten autolla ajamisen loppumisesta ja siihen liittyvän elämänmuutoksen tukemisesta (DRIVEX) - tutkimuksessa käytetään aineistona henkilötietoja. Tämän selosteen tarkoitus on antaa tietoa käsiteltävistä henkilötiedoista sekä siitä, mistä henkilötiedot ovat peräisin ja miten niitä käytetään tutkimuksessa. Selosteen lopussa kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia rekisteröidyillä on.

Tutkimukseen osallistuminen ja henkilötietojen antaminen on vapaaehtoista. Sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seuraamusta, jos et osallistu tutkimukseen tai jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen.

1. Tutkimuksen nimi

Ajokortin tuolla puolen? – Elämäkerrallinen ja toiminnallinen tutkimus ikämiesten autolla ajamisen loppumisesta ja siihen liittyvän elämänmuutoksen tukemisesta (DRIVEX)

2. Tutkimuksen rekisterinpitäjä ja yhteystiedot

Itä-Suomen yliopisto, PL 1627, 70211 Kuopio, puhelinvaihe 0294 45 1111, sähköposti: kirjaamo@uef.fi

3. Tutkimuksen osapuolet ja vastuunjako

Tutkimus toteutetaan Itä-Suomen yliopiston sisäisenä tutkimushankkeena. Tutkimuksen toteutuksesta, aineiston käsittelystä ja säilytyksestä vastaa hankkeen vastuullinen johtaja yhdessä tutkimusryhmän kanssa.

4. Tutkimuksen ohjaaja, vastuullinen johtaja tai siitä vastaava ryhmä

Apulaisprofessori Elisa Tiilikainen; elisa.tiilikainen@uef.fi; 0504134680

5. Tutkimuksen suorittajat

Elisa Tiilikainen, Marjo Ring, Teija Makkonen, Hanna Varjakoski, Lotta Mattila, Johanna Lehtiö

6. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Helena Eronen, Yliopistokatu 2, 80100 Joensuu, tietosuoja@uef.fi, puh. 0505760282

7. Yhteyshenkilö henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä asioissa

Apulaisprofessori Elisa Tiilikainen; Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos, PL 162770211 Kuopio; elisa.tiilikainen@uef.fi; 0504134680

8. Tutkimuksen luonne 🔍

☒ Kertatutkimus

☐ Seurantatutkimus 🔍

9. Tutkimusaineiston säilyttäminen, hävittäminen tai arkistointi

Tutkimusaineiston säilytysaika tutkimustarkoituksessa (käyttötarkoituksen mukainen säilytysaika): 10 vuotta

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen:

- ☐ Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto hävitetään
- ☒ Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto arkistoidaan
 - ☒ ilman tunnistetietoja
 - ☐ tunnistetiedoin

Jos tutkimusaineisto arkistoidaan, niin mikä on arkistointipaikka:

Tutkimuksen päätyttyä tutkimusaineisto siirretään soveltuvin osin Tietoarkistoon, joka toimii henkilötietojen käsittelijänä. Tietoarkisto arvioi aineiston arkistoitavuuden, tutkijan tekemän anonymisoinnin ja tekee tarvittaessa lisää poistoja ja muokkaa aineiston pitkäaikaissäilytykseen ja jatkokäyttöön soveltuvaksi. Mikäli Tietoarkisto ei jostain syystä voi ottaa aineistoa vastaan, se hävitetään tutkimuksen päättymisen jälkeen lopullisesti.

10. Mikä on henkilötietojen käsittelytarkoitus?

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus on tieteellinen tutkimus.

Tutkimuksessa tarkastellaan iäkkäiden miesten kokemuksia ajokortin menettämiseen ja autolla ajamisen loppumiseen liittyen ja pyritään löytämään uusia keinoja, joilla iäkkäitä miehiä voidaan tukea tässä elämänmuutoksessa. Aineistoa kerätään aihetta koskevasta sanomalehtikuvastosta, haastattelemalla ikämiehiä sekä toteuttamalla toiminnallisia työpajoja entisten ikämiesautoilijoiden ja heidän parissaan työskentelevien ammattilaisten kanssa. Henkilötietoja tarvitaan haastattelujen ja työpajojen toteuttamiseksi. Aineiston käsittelyvaiheessa poistetaan henkilötietoihin liittyvät suorat ja vahvat epäsuorat tunnisteen (esim. nimi, postiosoite, puhelinnumero). Aineisto pseudonymisoidaan tutkimustulosten raportointia varten.

11. Millä perusteella henkilötietoja käsitellään?

Henkilötietojen käsittely edellyttää aina laista löytyvää käsittelyperustetta. Tässä tutkimuksessa käsittelyperuste 🔍 on:

- ☒ yleistä etua koskeva tehtävä/rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttö, tarkemmin:

- ☒ tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi
- ☐ tutkimusaineistojen ja kulttuuriperintöaineistojen arkistointi
- ☐ yleisen edun mukaisen viranomaistehtävän suorittaminen
- ☐ rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen mikä oikeutettu etu on kyseessä:
- ☐ rekisteröidyn suostumus ^a
- ☐ rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen säädökset:

Tutkimuksessa käsitellään erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia henkilötietoja tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja ^a. Niiden käsittelylle tarvittava erityisperuste on:

- ☒ yleisen edun mukainen arkistointitarkoitus, tieteellinen tai historiallinen tutkimus, tilastointi
- ☐ rekisteröidyn nimenomainen suostumus
- ☐ tärkeä yleinen etu koskeva syy lainsäädännön nojalla
- ☐ kansanterveyteen liittyvä yleinen etu

12. Mitä henkilötietoja tutkimusaineisto sisältää?

Haasteltavien ja työpajoihin osallistuvien rekrytointivaiheessa tutkimuksessa käytettäviä henkilötietoja ovat: nimi, osoite, puhelinnumero ja perinteinen allekirjoitus sekä ammatillisilla lisäksi: ammatti, työpaikka ja sähköposti. Rekrytointivaiheessa kerätyjä henkilötietoja säilytetään kaikissa tutkimuksen vaiheissa erillään varsinaisesta tutkimusaineistosta. Äänitetty haastattelu- ja työpaja-aineisto voi pitää sisällään haastateltavan/osallistujan kertomana seuraavia henkilö- ja tunnistetietoja: ääni, nimi, ikä, sukupuoli, koulutus, ammatti, asuinkunta, työpaikka, työkokemus, tietty päivämäärä, asumismuoto, elämäntilanne, terveys- ja toimintakykytiedot, taloudellinen toimeentulo, poliittinen mielipide sekä erilaiset elämänhistoriallisiin tapahtumiin liittyvät tiedot.

Sanomalehtiaineisto voi sisältää seuraavia henkilö- ja tunnistetietoja: kuva, josta henkilö on tunnistettavissa, nimi, ikä, sukupuoli, koulutus, ammatti, asuinkunta, asumismuoto, työpaikka, tietty päivämäärä, elämäntilanne, terveys- ja toimintakykytiedot, erilaiset elämänhistoriallisiin tapahtumiin liittyvät tiedot.

13. Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään?

Henkilötietoja kerätään tutkimukseen seuraavista lähteistä:

- ☒ Suoraan tutkimukseen osallistuvilta
 - ☒ Haastattelu
 - ☐ Videointi
 - ☐ Sähköinen kyselylomake (Webropol, Redcap tai vastaava)
 - ☐ Postissa lähetettävä kyselylomake
 - ☒ Muu tapa, mikä: Havainnointi toiminnallisissa työpajoissa
- ☒ Muualta kuin tutkimukseen osallistuvilta, mistä ja mitä tietoja: Suomalaisista sanomalehdistä kerätään iäkkäiden autoilua ja sen lopettamista käsitteleviä artikkeleita, jotka sisältävät nimi- ja tunnistetietoja sekä tunnistamisen mahdollistavia valokuvia.

☒ Tutkittavalla ei ole velvollisuutta toimittaa tarvittavia henkilötietoja, osallistuminen on vapaaehtoista

14. Tietojen siirto/luovuttaminen tutkimusryhmän ulkopuolelle

Haastattelujen (ja työpajojen) alkuperäinen ääniteaineisto, joka voi pitää sisällään henkilötietoja, luovutetaan litteroinnista vastaavalle yritykselle. Yrityksen kanssa tehdään tietosuoja- ja vaitiolosopimus. Media-aineiston osalta valokuvia voidaan luovuttaa tutkimusartikkelin julkaisijalle, joka voi olla EU:n/ETA:n ulkopuolinen toimija. Muuten aineistoa ei luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle ennen kuin se on anonymisoitu Tietoarkiston ohjeiden mukaisesti arkistointiin soveltuvaksi. Kaikissa tilanteissa aineistoa siirretään tai luovutetaan aina noudattaen Itä-Suomen yliopiston tietosuojaohjeita (salattuna ja tietoturvallisia yhteyksiä hyödyntäen).

15. Tietojen siirto/luovuttaminen EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai ETA:n ulkopuolelle.

16. Automatisoitu päätöksenteko ja profilointi

Automatisoidulla päätöksellä tarkoitetaan henkilön tiettyjen ominaisuuksien arviointiin tarkoitettua päätöstä, joka tehdään ainoastaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ja josta aiheutuu rekisteröidylle oikeudellisia vaikutuksia tai joka muuten vaikuttaa häneen merkittäväällä tavalla. Esimerkkejä automatisoidusta päätöksenteosta ovat mm. luottokelpoisuuspäätökset ja profilointi.

Tieteellisessä tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyä ei käytetä osallistujia koskevaan päätöksentekoon eikä profilointiin.

17. Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Tutkimuksen osalta on tehty eettinen ennakkoarviointi:

- ☐ Kyllä
Puoltavan lausunnon antanut tutkimuseettinen toimikunta:
☒ Ei

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot on suojattu seuraavasti:

- ☒ käyttäjätunnuksella ☒ salasanalla ☐ käytön rekisteröinnillä ☒ kulunvalvonnalla (fysinen tila)
☐ muu tapa, mikä:

Pseudonymisointi ja anonymisointi:

Tieteellisessä tutkimuksessa on tarpeellista säilyttää tutkimusaineistot, jotta tutkimustulokset voidaan verifioida ja jo kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan käyttää jatkotutkimukseen ja uusiin tieteellisiin tutkimuksiin. Tutkimusaineistot anonymisoidaan tai pseudonymisoidaan aina, kun se on mahdollista. Tutkimustulokset julkaistaan siinä

muodossa, ettei yksittäinen henkilö ole yleisesti tunnistettavissa. Erityistapauksissa esim., kun haastatellaan kuvataiteilijoita heidän teoksistaan, voi olla perusteltua ilmaista tekijät.

Tässä tutkimuksessa:

- ☐ Aineisto anonymisoidaan (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteteolliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja)
- ☒ Suorat tunnistetiedot poistetaan (pseudonymisointi)
 - ☐ Tunnisteellisuuteen voi palata ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja (koodiavain tai vastaava)
 - ☒ Aineisto analysoidaan käyttäen vain epäsuoria tunnistetietoja
- ☐ Aineisto sisältää vain epäsuoria tai pseudonyymejä tunnistetietoja
- ☒ Aineisto analysoidaan suoran tunnistetiedon, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle): Media-aineiston osalta tutkimuksessa voidaan käyttää valokuvien sisältöjä sellaisena kuin ne on alkuperäisessä julkaisussa esitetty (kuvasitaatti)

Suojatoimet arkaluonteisten tietojen osalta:

- ☒ Tutkimussuunnitelma
- ☒ Tutkimuksen vastuuhenkilö, kuka: Apulaisprofessori Elisa Tiilikainen
- ☒ Henkilötietoja käsitellään ja luovutetaan vain tutkimustarkoituksiin ja toimitaan siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille
- ☒ Tutkimuksesta on tehty tietosuojat-arviointi (PIA)
- ☒ Tutkimuksesta on tehty tietosuojan vaikutustenarviointi (DPIA) media-aineiston osalta

18. Tutkimukseen osallistuvan oikeudet ja niiden rajoittaminen

Rekisteröidyllä on tietosuojasetuksen mukaan oikeus:

- saada tietoa henkilötietojen käsittelystä, ellei laissa ole erikseen säädettyä poikkeusta
- tarkastaa itseään koskevat tiedot
- oikaista tietojaan
- poistaa tietonsa (ei sovelleta, jos käsittelyperuste on lakisääteinen tai yleisen edun mukainen tehtävä)
- rajoittaa tietojensa käsittelyä
- vastustaa tietojensa käsittelyä, jos käsittelyperuste on yleinen tai oikeutettu etu
- pyytää itse toimittamiensa henkilötietojen siirtämistä järjestelmästä toiseen, jos käsittelyperuste on suostumus
- peruuttaa antamansa suostumus
- henkilötietojen oikaisua/poistoa/käsittelyn rajoitusta koskeva rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus
- olla joutumatta automaattisen päätöksenteon kohteeksi (rekisteröity voi sallia automaattisen päätöksenteon suostumuksellaan)
- tehdä ilmoitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä

Rekisteröity voi käyttää oikeuksiaan ottamalla yhteyttä tutkimuksen yhteyshenkilöön tai tietosuojavastaavaan. Lisätietoja rekisteröidyn oikeuksista antavat tutkimuksen yhteyshenkilö ja/tai tutkimuksen tietosuojavastaava.

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Tutkimukseen osallistuvan oikeuksista poikkeaminen on tarpeen ja perusteltua, jos tutkimuksella on yleisen edun mukaiset tarkoitukset ja tutkimukseen osallistuvan oikeudet todennäköisesti estävät tarkoitusten saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti ja tällaiset poikkeukset ovat tarpeen näiden tarkoitusten täyttämiseksi.

- ☒ Rekisteröidyn oikeuksista ei poiketa tässä tutkimuksessa **haastattelu- ja työpaja-aineiston osalta**

Seuraavista rekisteröidyn EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisista oikeuksista tullaan todennäköisesti poikkeamaan tässä tutkimuksessa **media-aineiston osalta**:

- ☒ Rekisteröidyn oikeus saada tietoa henkilötietojen käsittelystä (informointivelvoitteesta voi poiketa tieteellisessä tutkimuksessa tietosuoja-asetuksen art. 14 kohdan 5b perusteella, jolloin tulee tehdä tietosuojan vaikutustenarviointi sekä saattaa tutkimuksen tiedot julkisesti saataville)
- ☐ Rekisteröidyn oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot
- ☐ Rekisteröidyn oikeus tietojensa oikaisemiseen
- ☐ Rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajoittamiseen
- ☐ Rekisteröidyn oikeus vastustaa henkilötietojensa käsittelyä

Perustelut rekisteröidyn oikeuksista poikkeamiselle:

Seuraavat suojatoimet on toteutettu tässä tutkimuksessa, jotta tutkimukseen osallistuvan oikeuksista voidaan poiketa **media-aineiston osalta**:

- ☒ Tutkimustiedote on saatettu julkisesti saataville ja tutkimuksesta on tehty tietosuojan vaikutustenarviointi (poikettaessa tutkittavien informoinnista)
- ☐ Henkilötietojen käsittely perustuu tutkimussuunnitelmaan
- ☐ Tutkimuksella on vastuuhenkilö tai siitä vastaava ryhmä
- ☐ Henkilötietoja käytetään ja luovutetaan vain historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille
- ☐ Tutkimuksessa käsitellään ns. arkaluonteisia tietoja ja siitä on tehty vaikutustenarviointi, joka on toimitettu tietosuojavaltuutetun toimistoon ennen käsittelyn aloittamista (poikettaessa tarkastus-, oikaisu-, rajoittamis- ja vastustusoikeudesta)